

ГЕМОПОЕЗГА ТА'СИР ETUVCHI VOSITALAR.

*Uraimova Nargiza Abdullayevna,**Abu Ali Ibn Sino nomidagi salomatlik**texnikumi o'qituvchisi***Annotatsiya**

Ushbu maqolada gemopoez jarayoni va unga ta'sir etuvchi farmakologik vositalar haqida ma'lumot beriladi. Gemopoez – qon hujayralarining shakllanish jarayoni bo'lib, turli fiziologik va patologik holatlarda o'zgarishi mumkin. Ushbu jarayonga ta'sir etuvchi dorilar temir preparatlari, vitaminlar, o'sish omillari va immunosupressorlarni o'z ichiga oladi. Maqolada ushbu vositalarning farmakologik xususiyatlari va qo'llanilishi ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: gemopoez, eritropoez, leykopoez, trombositopoez, temir preparatlari, eritropoetin, vitaminlar, immunosupressorlar.

Kirish. Gemopoez – suyak iligida kechadigan qon hosil bo'lish jarayoni bo'lib, organizmning normal hayotiy faoliyati uchun muhimdir. Ushbu jarayon me'yorda kechishi uchun organizmga kerakli ozuqa moddalari va gormonlar yetarli miqdorda bo'lishi lozim. Ba'zi kasalliklar va dorilar ta'sirida gemopoez buzilishi mumkin, bu esa anemiya, leykopeniya va trombositopeniya kabi holatlarga olib keladi.

1. Temir preparatlari Temir organizmda eritrotsitlar hosil bo'lishi uchun zarur element hisoblanadi. Temir tanqisligi kamqonlikka sabab bo'ladi, shuning uchun temir preparatlari quyidagi shakllarda qo'llaniladi:

- **Og'iz orqali qabul qilinadigan preparatlar** (temir sulfati, temir fumarati, temir glyukonati);

- **Inyeksiya shaklidagi preparatlar** (temir dekstrani, temir sakkaroz). Temir preparatlari asosan temir tanqisligi anemiyasini davolashda qo'llaniladi.

2. Eritropoezni rag'batlantiruvchi dorilar Eritropoez – eritrotsitlarning hosil bo'lish jarayoni bo'lib, unga ta'sir qiluvchi asosiy vositalar quyidagilardir:

- **Eritropoetin preparatlari** (epoetin alfa, darbepoetin alfa) – bu dorilar suyak iligida qizil qon tanachalarining ishlab chiqarilishini rag‘batlantiradi.

- **B12 vitamini va foliy kislotasi** – megaloblast anemiyasini oldini olish va davolash uchun ishlatiladi.

3. Leykopoezga ta’sir etuvchi vositalar Leykotsitlar – immun tizimining asosiy hujayralari bo‘lib, ularning yetishmovchiligi infeksiyalarga moyillikni oshiradi. Leykopoezni rag‘batlantiruvchi dorilar:

- **Koloniya stimulyatsiya qiluvchi omillar (CSF)** (filgrastim, lenograstim) – neyropeniya holatida leykotsitlarning ko‘payishini ta’minlaydi.

- **Immunomodulyatorlar** (interleykinlar, interferonlar) – immunitetni rag‘batlantiradi va infeksiyalarga qarshi kurashda yordam beradi.

4. Trombotsitopoezga ta’sir qiluvchi dorilar Trombotsitlar qon ivish jarayonida muhim rol o‘ynaydi. Trombotsitopoez buzilganda quyidagi dorilar qo‘llaniladi:

- **Trombopoetin retseptor agonistlari** (eltrombopag, romiplostim) – suyak iligida trombosit ishlab chiqarishni rag‘batlantiradi.

- **Kortikosteroidlar** – immun tizimi tomonidan trombositlarning yo‘q qilinishini kamaytiradi.

5. Immunosupressorlar va immunostimulyatorlar Ba’zi gematologik kasalliklarda immun tizimini bostirish yoki rag‘batlantirish zarur bo‘ladi:

- **Immunosupressorlar** (azatioprin, siklosporin) – suyak iligini bostiruvchi kasalliklarda ishlatiladi.

- **Immunostimulyatorlar** (levamizol, timostimulin) – organizmning o‘zini tiklash qobiliyatini oshiradi.

Xulosa. Gemopoezga ta’sir etuvchi dorilar qator patologik holatlarning oldini olish va davolashda katta ahamiyatga ega. Temir preparatlari, eritropoetinlar, vitaminlar, koloniya stimulyatsiya qiluvchi omillar va immunomodulyatorlar bu sohada keng qo‘llaniladi. Bunday dorilarni qo‘llash individual yondashuv va shifokor nazoratini talab qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Hoffman R. Hematology: Basic Principles and Practice. 7th Edition, Elsevier, 2018.
2. World Health Organization. Guidelines on Iron Deficiency and Anemia Management, 2020.
3. European Medicines Agency. Erythropoiesis-Stimulating Agents: Safety and Efficacy, 2021.
4. Remington: The Science and Practice of Pharmacy. 22nd Edition.
5. O'zbekiston Respublikasi farmakopeyasi, so'nggi nashri.